

ዳኞች፡- ተገኔ ጌታነሀ

ሓጎስ ወልዱ

ዓሊ መሐመድ

ነጋ ዱፍሳ

አዳነ ንጉሴ

አመልካች፡- የኢትዮጵያ ገቢዎችና ጉምሩክ ባለስልጣን - ባህር ዳር ቅርንጫፍ አቶ የሱፍ አብራ - ቀረቡ

ተጠሪ፡- ወ/ሪት ትዕግስት ጥላሁን - አልቀረቡም

መዝገቡን መርምረን የሚከተለውን ፍርድ ሰጥተናል፡፡

ፍ ር ድ

ጉዳዩ የቀረበው አመልካች የአማራ ብሔራዊ ክልል የሰሜን ጉንደር ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤት እና የአማራ ክልል ጠቅላይ ፍርድ ቤት የሰጡት ውሣኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት ስላለበት በሰበር ተጣርቶ ይወሰንልኝ በማለት ያቀረቡትን የሰበር አቤቱታ አጣርቶ ለመወሰን ነው። የክርክሩ መነሻ ተጠሪ ለዞኑ ከፍተኛ ፍርድ ቤት ያቀረቡት ክስ ነው። ተጠሪ አራት መቶ ኩንታል ባቂ ወደ ሱዳን ለመላክ የጉምሩክ ሥርዓትና ፎርማሊቲ አሟልታ ባቂውን ወደ ሱዳን ሳንጉዝ ተከሣሹ ተጨማሪ ሰላሣ ኩንታል ባቂ አግኝቻለሁ በሚል ሰበብ የያዙበኝ ስለሆነ ባቂውን ዋጋ ሱዳን በምሽጥበት ዋጋ ሊከፍለኝ ይገባል በማለት ክስ አቅርቦዋል። አመልካች አራት መቶ ኩንታል ባቂ የጉምሩክ ሥርዓት የተፈጸመበት ቢሆንም ይህንን ሽፋን በማድረግ ሰላሣ ኩንታል ባቂ የጉምሩክ ቀረጥና ፎርማሊቲ ሳይሟሉ ወደ ሱዳን ለማሻገር ሲሞክሩ ተይዘዋል። በእንደዚህ ዓይነት ሁኔታ ንብረቱን መያዝና መወረስ እንደምንችል በህግ የተደነገገ በመሆኑ የከላሽ ክስ የህግ መሠረት የለውም። የባቂውን ዋጋ መክፈል አለባችሁ የሚባል ከሆነም ባቂው በሀራጅ የተሸጠ በመሆኑ በሀራጅ በሸጥንበት ዋጋ እንጅ ከሣሽ በጠየቁት መሆን የለበትም በማለት ተከራክሯል። የዞኑ ከፍተኛ ፍርድ ቤት አመልካች ተጠሪ ወደ ሱዳን በመጓጓዣ ላይ ከነበረው ጭነት ውስጥ ሰላሣ ኩንታል ባቂ የጉምሩክ ቀረጥና ፎርማሊቲ ሳይፈጸምበት ያገኘ ቢሆንም የጉምሩክ ፎርማሊቲ የተፈጸበትን አራት መቶ ኩንታል ባቂ መያዝና መወረስ አልነበረበትም በማለት አመልካች ብር 362,346.23 የባቂው ዋጋና የሌሎች ወጭዎች ብር 21,236.23 አመልካች ለተጠሪ ይክፈል በማለት ወስኗል። በዚህ ውሣኔ አመልካች ቅር በመሰኘት ይግባኝ ለክልሉ ጠቅላይ ፍ/ቤት አቅርቧል። የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት የስር ፍርድ ቤት ተጠሪ ያወጡትን ያተለያዩ ወጭዎች በማለት የወሰነውን ብር 21,236.23 ተገቢ አይደለም በማለት ወስኗል። በሌላ በኩል አመልካች ብር 362,346.23 ለተጠሪ ይክፈል በማለት የሰጠውን ውሣኔ አጽንቶታል።

አመልካች የካቲት 12 ቀን 2003 ዓ.ም በተጻፈ የሰበር አቤቱታ ተጠሪ 400 ኩንታል ባቂላ ሱዳን ወስደው ለመሸጥ የጉምሩክ ፎርማሊቲ ካሟሉ በኋላ 430 ኩንታል ወደሱዳን ሲወስዱ መገኘታቸው በፍሬ ጉዳይ ደረጃ ተረጋግጧል። አመልካች የጉምሩክ ፎርማሊቲ የተሟላበትንና የጉምሩክ ፎርማሊቲ ያልተሟላበትን ባቂላ መያዝና መውረሳችን በአዋጅ ቁጥር 368/95 አንቀጽ 22 በተደነገገው መሠረት የፈጸምነው ህጋዊ ተግባር ሆኖ እያለ አላግባብ በልጽጓል ተብሎ በበታች ፍርድ ቤቶች የባቂላውን ዋጋ እንድንክፍል የተሰጠው ውሳኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ነው።

አመልካች የመኪናውን ዋጋ ይመልስ ቢባል እንኳን ባቂላው በሀራጅ የተሸጠበትን ብር 141,556.95 መሆን ሲገባው በዶላር ሂሳብ በማስላት እንድንክፍል መወሰኑ መሠረታዊ የህግ ስህተት አለበት። የጠበቃ አበልና ወጭና ኪሣራም አላግባብ ተወስኖብናል በማለት አመልክቷል። ተጠሪ በበኩላቸው ወደ ውጭ እንዲልክ 168 ኩንታል ባቂላ ቀሪ አለኝ ይህ ከሆነ አመልካች የሰላሳ ኩንታል ታክስና ቀረጥ በማስከፈል ከተፈቀደልኝ 168 ኩንታል መቀነስ ሲገባው መውረሱ ህጋዊ መሠረት የለውም። አመልካች በስር ያላቀረበውን አዲስ ክርክር በሰበር ደረጃ ያቀረበ ስለሆነ ክርክሩ በፍታብሔር ሥነ ሥርዓት ህግ ቁጥር 329/1/ መሠረት ውድቅ ሊደረግ ይገባዋል። የበታች ፍርድ ቤቶች ውሳኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት የለበትም በሚል ዝርዝር ክርክር አቅርበዋል።

አመልካች ሚያዝያ 12 ቀን 2003 ዓ.ም የተጻፈ ዝርዝር የመልስ መልስ አቅርበዋል።

ከስር የቀረበው ክርክርና በሰበር ግራ ቀኙ ያቀረቡት የጽሁፍ ክርክር ከላይ የተገለጸው ሲሆን እኛም የበታች ፍርድ ቤቶች አመልካች አላግባብ በልጽጓል በማለት የፍታብሔር ህግ ቁጥር 2162 እና የፍታብሔር ህግ ቁጥር 2163 መሠረት በማድረግ አመልካች የአራት መቶ ኩንታል ባቂላ ዋጋ በዶላር ምንዛሪ ለተጠሪ እንዲክፍል መወሰኑ ተገቢ ነው ወይስ አይደለም የሚለውን ጭብጥ በመያዝ ጉዳዩን መርምረናል። ጉዳዩን እንደመረመርነው ተጠሪ አራት መቶ ኩንታል ባቂላ ወደ ሱዳን ለመላክ የጉምሩክ ሥርዓትና ፎርማሊቲ አሟልተው ባቂላውን ወደ ሱዳን በሚያጓጉዙበት ጊዜ በጉምሩክ የመጨረሻ ጣቢያ ላይ ሲፈተሽ አራት መቶ ሰላሳ ኩንታል ባቂላ ተጭኖ መገኘቱን በበታች ፍርድ ቤቶች ተረጋግጧል። የስር ፍርድ ቤት የጉምሩክ ቀረጥና ፎርማሊቲ ያልተሟላበት ሰላሳ ኩንታል ባቂላ ተጠሪ የጫነች መሆኗ ስላልተረጋገጠና ለዚህ ተጠያቂው ሹፊር ስለሆነ አመልካች ተጠሪ የጉምሩክ ቀረጥ የከፈለችበትንና አራት መቶ ኩንታል ባቂላ መወረሱ የህግ መሠረት የለውም በማለት ውሳኔ ሰጥቷል።

እኛም የበታች ፍርድ ቤቶች የሰጡት የህግ ትርጉም አዋጅ ቁጥር 60/89 መሠረታዊ ዓላማና አግባብነት ያላቸውን ድንጋጌዎች ይዘት ያገናዘበ መሆኑን መርምረናል።

ተጠሪ ወደ ሱዳን ለመላክ ከጫነት ዕቃ ውስጥ አራት መቶ ኩንታል ባቂላ ተገቢው የጉምሩክ ሥርዓት ፎርማሊቲ የተሟላበት ሲሆን ከዚህ ጋር ተቀላቅሎ የተጫነው ሰላሳ ኩንታል ባቂላ ተገቢው የጉምሩክ ሥርዓትና ፎርማሊቲ ሳይሟላ የተጫነ መሆኑ ፍሬ ጉዳይ የማጣራትና ማስረጃ የመመዘን ስልጣን ባላቸው ፍርድ ቤቶች ተረጋግጧል። ከዚህም የምንረዳው ተጠሪ የጉምሩክ ሥርዓትና ፎርማሊቲ አሟልተው ከጫነት አራት መቶ ኩንታል ጋር በመቀላቀል ሰላሳ ኩንታል ባቂላ በኮንትሮባንድ ክላገር ለማስወጣት ሲሞክሩ በመጨረሻው የጉምሩክ ጣቢያ በተደረገ ፍተሻ የተያዘ መሆኑን ነው። ከተጠሪ የጉምሩክ ሥርዓት አሟልተው ከጫነት አራት ኩንታል ባቂላ ጋር ተቀላቅሎ የተያዘው ሰላሳ ኩንታል ባቂላ በኮንትሮባንድ ክላገር ሊወጣ ሲል የተያዘ ዕቃ መሆኑን በአዋጅ ቁጥር 60/89 አንቀጽ 2 ንኡስ አንቀጽ 28 ኮንትሮባንድ ማለት ህጎችንና በህግ መሠረት

የወጡ መመሪያዎችን በመተላለፍ ወደ አገር ውስጥ ለመግባት የመጀመሪያውን ከአገር ለመውጣት የመጨረሻውን የጉምሩክ ጣቢያ በማለፍ ዕቃዎችን ወደ አገር ውስጥ ማስገባት ማስወጣት እንዲገቡ ወይም እንዲወጡ ማድረግ መሞከር ወይም መርዳት ወይም እነዚህን የንግድ መጠን ያላቸውን ዕቃዎች መያዝ መሸጥ ማስተላለፍና በእነዚህ ዓይነት ድርጊቶች መተባበርን ጨምሮ መሆኑ ትርጉም ተሰጥቶታል። ከዚህም የምንረዳው ተጠሪ ወደ ሱዳን አገር ለመላክ የጫኑት ዕቃ የጉምሩክ ቀረጥና ፎርማሊቲ ተሟልቶ የተጫነ ዕቃና በኮንትሮባንድ ከአገር ለማውጣት የተጫነ ዕቃ አቀላቅሎ የያዘ መሆኑን ነው።

አመልካች በኮንትሮባንድ ወደ አገር ውስጥ የሚገቡትን ወይም ከአገር የሚወጡትን ዕቃዎች እንቅስቃሴ የመቆጣጠር የመከላከልና በዚህ ሁኔታ የሚንቀሳቀሱ ዕቃዎችንና መጓጓዣዎችን የመያዝና አስፈላጊውን ህጋዊ እርምጃ የመውሰድ ስልጣን በአዋጅ ቁጥር 60/89 አንቀጽ 6 ንኡስ አንቀጽ 5 ተሰጥቶታል። አመልካች የጉምሩክ ሥርዓትና ፎርማሊቲ በማሟላት ተጠሪ የጫኑት አራት መቶ ኩንታል ባቁላ በኮንትሮባንድ ከአገር ለማስወጣት ከተጫነው ሰላሣ ኩንታል ባቁላ ጋር ተቀላቅሎ ሲያገኘው በህጋዊ መንገድ ከአገር እንዲወጣ የተፈቀደውን ዕቃና በኮንትሮባንድ ሊወጣ የነበረውን ዕቃ መውረሱ በአዋጅ ቁጥር 60/89 አንቀጽ 6 ንኡስ አንቀጽ 5 በተሰጠው ህጋዊ ስልጣን ሥር የሚወድቅ ተግባር ነው ወይስ አይደለም የሚለው ነጥብ መታየት ይገባል። ለዚህም ጥያቄ ምላሽ ለመስጠት አዋጅ ቁጥር 60/89 ለማሻሻል የወጣው አዋጅ ቁጥር 368/95 አንቀጽ 22 ድንጋጌ ይዘት መንፈስና ዓላማ መመርመሩ አስፈላጊ ሆኖ አግኝተነዋል። በአዋጅ ቁጥር 368/95 አንቀጽ 22 ማንኛውም ሰው ተገቢ ያልሆነ ብልጽግና ለማግኘት ወይም ለሌላ ሰው ለማስገኘት ወደ አገር የሚያስገባውን ወይም ከአገር የሚያስወጣውን ዕቃ በሚመለከት ቀረጥ እንዲቀንስ እንዳይከፈል ወይም እንዲመለስ የተከለከለ ገደብ ወይም ቁጥር የተደረገበት ዕቃ እንዲገባ እንዲወጣ ወይም እንዲተላለፍ በማሰብ ለባለስልጣን በጽሁፍ በቃል በአካል እንቅስቃሴ ወይም በኤሌክትሮኒክስ ለጉምሩክ ሥነ ሥርዓት አፈጻጸም በሚያቀርበው ወይም በሚያደርገው የጉምሩክ ዲክላራሽን ላይ ሀሰተኛ መግለጫ የሰጠ ዋጋቸው ዝቅተኛ ወይም ከፍተኛ የሆኑ ሰነዶች ያቀረበ ሰነዶችን የደለዘ የፋቀ አስመስሎ የሰራ ወይም ማንኛውም ተገቢ ያልሆነ ድርጊት የፈጸመ እንደሆነ የማጭበርበር ድርጊት የተፈጸመበት ዕቃና ለማጭበርበሩ በሽፋንነትና ከለላነት ያገለገሉት ዕቃዎች ውርስ መሆናቸው እንደተጠበቀ ሆኖ በዕቃው ላይ ሊከፈል ከሚባው ቀረጥና ታክስ በማያንስ የገንዘብ መቀጮና ከአስራ አምስት እስከ ሀያ አምስት በሚደርስ እስራት ሁለቱንም በማጣመር ይቀጣል በሚል መንገድ የአዋጅ ቁጥር 60/89 አንቀጽ 67 በማሻሻል ደንግጓል።

የጉምሩክ ቀረጥ ሃይክፍል ዕቃ ወደ ውጭ ለማሳለፍ በማሰብ የጉምሩክ ቀረጥና ፎርማሊቲ ያልተሟላበትን የኮንትሮባንድ ዕቃ የጉምሩክ ፎርማሊቲ ከተሟላበት ዕቃ ጋር ቀላቅሎ ጭኖ መገኘት ከላይ በተገለጸው የህግ ድንጋጌ መሠረት የማጭበርበር ድርጊት እንደተፈጸመ ይቆጠራል ወይስ አይቆጠርም የሚለው በአዋጅ ቁጥር 368/95 አንቀጽ 22 ማንኛውንም ተገቢ ያልሆነ ድርጊት የፈጸመ እንደሆነ የሚለው የአማራጭ ቅጽ እና በእንግሊዝኛው ቋንቋ “do any mischievous act” በሚል መንገድ ከተገለጸው አንጻር መታየት ያለበት ሆኖ አግኝተነዋል። ስለሆነም በህጋዊ መንገድ ወደ ውጭ እንዲላክ ከተዘጋጀ ዕቃ ጋር በህጉና በመመሪያው መሠረት የጉምሩክ ቀረጥ ያልተከፈለበት የኮንትሮባንድ ዕቃ ቀላቅሎ በመጫን የጉምሩክ የመጨረሻ ኬላ ለማለፍ መሞከር የአዋጅ ቁጥር 368/95 አንቀጽ 22 አማራጭ ቅጽ ማንኛውም ተገቢ ያልሆነ ድርጊት የፈጸመ እንደሆነ በሚል መንገድ በገለጸውና የእንግሊዝኛው ቅጽ “do any mischievous act” በሚል መንገድ ከገለጸቸው የማጭበርበር ድርጊቶች ውስጥ የሚካተት ህገ ወጥ ተግባር ነው። ስለሆነም ተጠሪ በህጋዊ መንገድ

ወደ ሱዳን ለመላክ የጉምሩክ ሥርዓትና ፎርማሊቲ ያሟሉበትን አራት መቶ ኩንታል ባቁላ በሽፋንነትና በከለላነት በመጠቀም ሰላሣ ኩንታል ባቁላ በኮንትሮባንድ ከአገር ውጭ እንዲወጣ የማድረግ ተግባር የተፈጸመ መሆኑን ያረጋገጠው አመልካች በኮንትሮባንድ ከአገር ውጭ ሊወጣ የነበረውን ሰላሣ ኩንታል ባቁላ ብቻ ሳይሆን ይህንን ባቁላ በኮንትሮባንድ ለማስወጣት በሽፋንነትና ከለላነት ያገለገለውን አራት መቶ ኩንታል ባቁላ መውረሱ አመልካች በአዋጅ ቁጥር 60/89 አንቀጽ 6 ንኡስ አንቀጽ 5 በተሰጠው ስልጣን መሠረት የአዋጅ ቁጥር 368/95 አንቀጽ 22 ገዥነት ባለው ሁኔታ በደነገገው መሠረት የኮንትሮባንድ ወንጀል ለመፈጸም በሽፋንነትና በከለላነት ያገለገለውን አራት መቶ ኩንታል ባቁላ የወረሰ መሆኑ ተረጋግጦ እያለ የዞኑ ከፍተኛ ፍርድ ቤትና የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ለጉዳዩ አግባብነት የሌላቸውን የፍታብሔር ህግ ቁጥር 2162 እና የፍታብሔር ህግ ቁጥር 2163 ድንጋጌዎች በመጥቀስ አመልካች በህግ በተደነገገው መሠረት የወረሰውን ዕቃ ዋጋ በወቅቱ በነበረው የዶላር ምንዛሬ ታስቦ እንዲከፍል የሰጡት ውሳኔ የአዋጅ ቁጥር 60/89 እና አዋጅ ቁጥር 368/95 መሠረታዊ አላማና ለጉዳዩ አግባብነት ያላቸውን የህግ ድንጋጌዎች ያላገናዘበና መሠረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ሆኖ አግኝተነዋል።

ተጠሪ የጉምሩክ ቀረጥና ፎርማሊቲ ያሟሉት አራት መቶ ኩንታል ባቁላ ተቀላቅሎ የተጫነውን ሰላሣ ኩንታል ባቁላ በኮንትሮባንድ ከአገር ለማስወጣት በሽፋንነትና ከለላነት ያገለገለ መሆኑ በፍሬ ነገር ደረጃ ተረጋግጧል። አንድ ላኪ ዕቃ ወደ ውጭ ለመላኩ የጉምሩክ ቀረጥና ፎርማሊቲ ካሟላ በኋላ ዕቃውን ከመነሻው እስከ መድረሻው በመጓጓዝ ሂደት ሊከበሩ የሚገባቸው ሥርዓቶች በአዋጅ ቁጥር 60/89 ከአንቀጽ 16 እስከ አንቀጽ 18 ተደንግጓል። የዕቃው ላኪ እነዚህ ህጋዊ ሥርዓቶችና ደንቦችን ባከበረ ሁኔታ ከመነሻው እስከ መድረሻው ዕቃው የተጓጓዘ መሆኑን የማረጋገጥ ሀላፊነት እንዳለበትና ይህንን ግዴታውን በአግባቡ ሳይወጣ ቀርቶ ቀረጥ ያልተከፈላቸውና የተደበቁ ዕቃዎች ተቀላቅለው ከተጫኑ የዕቃው ባለቤት በሀላፊነት ሊጠየቅ የሚችል ስለመሆኑ ከአዋጅ ቁጥር 60/89 አንቀጽ 58 ንኡስ አንቀጽ 1/ለ/ ለመገንዘብ ይቻላል። ከዚህ አንጻር ስንመለከተው ተጠሪ ህጋዊ ቀረጥ የከፈለበት አራት መቶ ኩንታል ባቁላ በኮንትሮባንድ ዕቃ ለማስተላለፍ በሽፋንነትና በከለላነት በማያገለግልበት ሁኔታ በጥንቃቄ ከመነሻው እስከ መድረሻው እየተጓጓዘ መሆኑን የመከታተል ህጋዊ ግዴታና ሀላፊነት አለባቸው ተጠሪ ይህንን ሀላፊነታቸው ሳይወጡ ቀርተው ዕቃው የኮንትሮባንድ ዕቃ ለማሳለፍ በሽፋንነትና በከለላነትና ያገለገለ መሆኑን አመልካች ካረጋገጠ አመልካች በኮንትሮባንድ ከአገር ሊወጣ የነበረውን ዕቃ ብቻ ሳይሆን በኮንትሮባንድ ዕቃ ለማሳለፍ በከለላነትና ሽፋንነት ያገለገለውን ዕቃ ለመያዝና ለመውረስ እንደሚቻል በአዋጅ ቁጥር 368/95 አንቀጽ 22 የተደነገገ በመሆኑ የበታች ፍርድ ቤቶች በኮንትሮባንድ ከአገር ሊወጣ የነበረውን ሰላሣ ኩንታል ባቁላ በተጠሪ የተጫነ መሆኑ ስለልተረጋገጠ አመልካች ህጋዊ ቀረጥ የተከፈለበትን አራት መቶ ኩንታል ባቁላ ለመውረስ የሚችልበት ህጋዊ መሠረት የለውም በማለት የደረሰበት መደምደሚያ ተገቢነት የሌለውና መሠረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ሆኖ አግኝተነዋል።

በአጠቃላይ አመልካች ሰላሣ ኩንታል ባቁላ በኮንትሮባንድ ከአገር ለማስወጣት በሽፋንነትና ከለላነት ያገለገለውን የተጠሪን አራት መቶ ኩንታል ባቁላ የወረሰው በአዋጅ ቁጥር 60/89 አንቀጽ 6 ንኡስ አንቀጽ 5 እና በአዋጅ ቁጥር 368/95 አንቀጽ 22 በተሰጠው ስልጣን መሠረት ሆኖ እያለ አላግባብ በተጠሪ ንብረት በልጽጓል በማለት የአራት መቶ ኩንታል ባቁላ ዋጋ በወቅቱ በነበረው የዶላር ምንዛሬ ሂሳብ እንዲከፍል የሰጧን ጐንደር ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤትና የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት የሰጡት ውሳኔ መሠረታዊ የህግ ስህተት ያለበት ነው በማለት ወስነናል።

ው ሣ ኔ

1. የአማራ ብሔራዊ ክልል የሰሜን ጉንደር ዞን ከፍተኛ ፍርድ ቤትና የክልሉ ጠቅላይ ፍርድ ቤት ውሣኔ ተሸሯል።
2. አመልካች በአዋጅ ቁጥር 60/89 አንቀጽ 65 በአዋጅ ቁጥር 368/95 አንቀጽ 22 መሠረት የወረሰውን የአራት መቶ ኩንታል ባቁላ ዋጋ ለተጠሪ የመመለስና የመክፈል ኃላፊነት የለበትም በማለት ወስነናል።
3. በዚህ ፍርድ ቤት ያወጡትን ወጭና ኪሣራ ግራ ቀኙ ለየራሳቸው ይቻሉ። መዘገቡ ወደ መዘገብ ቤት ይመለስ።

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት

እ.አ